

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р **Емилия Александрова Друмева**

относно конкурс

за заемане на академичната длъжност „**професор**“

в **Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“** в

област на висше образование *3. Социални, стопански и правни науки,*

професионално направление *3.6. Право (Конституционно право),*

обявен в ДВ, бр. 96/2025 г.

Уважаеми членове на научното жури,

Конкурсът е обявен за нуждите на ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“, съгласно решение на АС на висшето училище. Включена съм в състава на научното жури по конкурса със Заповед № РД-22-43/09.01.2026 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“, а по решение на журито съм определена да изготвя рецензия по него. Единствен кандидат в конкурса е **доц. д-р Христо Йорданов Паунов**, катедра Публичноправни науки, Юридически факултет, ПУ „Паисий Хилендарски“.

На основание ЗРАСРБ и Правилника за прилагането му представям рецензията си по обявения конкурс, респ. по критериите и научните приноси на представените трудове от единствения кандидат в него.

I. ИНФОРМАЦИЯ ЗА КАНДИДАТА В КОНКУРСА

Доц. Христо Йорданов Паунов е роден през 1973 г.; висшето си образование завършва през 1998 г. в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. През 1999 г. след спечелен конкурс, е назначен за асистент по конституционно право в същия факултет.

След докторантура по конституционно право в Института за правни науки към БАН през 2013 г. придобива образователната и научна степен „доктор по право“ с тема на дисертационния труд „Ревизия на Конституцията на Република България – материалноправни и процесуални аспекти“. Назначен е на академичната длъжност „главен асистент“ в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“, където преподава публичноправни дисциплини – Конституционно право и много други. Автор е на редица статии и студии в специализирани правни издания, както и на две монографии в областта на конституционното право: „*Ревизия на Конституцията на Република България*“, изд. Феня, 2013 и „*Държавни символи*“, изд.

ТАФпринт, 2016. С втората монография се хабилитира за академичната длъжност „доцент“ в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Доц. Паунов е Омбудсман на ПУ „Паисий Хилендарски“ (от октомври 2020 и понастоящем); научен секретар на ЮФ на ПУ (2019-2020); заместник-декан на ЮФ на ПУ (2017-2019); ръководител на Магистърска програма „Публична администрация“ в ЮФ на ПУ; член на Редколегия на сп. STUDIA IURIS (2014-2020).

Доц. Христо Паунов има богат преподавателски опит, натрупан с добросъвестна професионална работа. Преминал е през всички нива на академично преподаване. Водил е семинарни занятия и лекционен курс (и понастоящем) по Конституционно право, Парламентарно право, Нормотворчество, Изборно право; лекции по Основи на правото, Медицинско право, Висша държавна администрация, Конституционни основи на публичната администрация, Конституционни основи на международните отношения, Омбудсманът в обединена Европа.

В заключение изказвам убедено мнение, че преподавателската дейност и академичната компетентност на доц. д-р Христо Йорданов Паунов напълно съответстват на изискванията на обявения конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование: 3. *Социални, стопански и правни науки*, професионално направление 3.6. *Право, научна специалност Конституционно право*.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ НАУЧНИ ТРУДОВЕ И ОЦЕНКА ЗА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПРИНОСИ

В обявения конкурс кандидатът доц. д-р Христо Йорданов Паунов е посочил 14 труда: една монография „Представителна демокрация и дигитализация“ и 13 статии, публикувани в нерелефирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томовете.

Публикуваната, на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ монография „Ревизия на Конституцията на Република България“, хабилитационният труд „Държавни символи“, както и всички останали трудове във връзка с получаване на образователната и научна степен степен „*доктор*“, респ. за заемането на академичната длъжност „*доцент*“ не се включват в представената за конкурса научна продукция.

Научните трудове, с които се участва в конкурса за професор, са публикувани след хабилитирането за доцент през 2016 г. и не са ползвани в предходни процедури.

1. Обект на рецензиране в тази част е на първо място представената за участие в конкурса *монография „Представителна демокрация и дигитализация“*, Пловдивско Университетско Издателство, 2025 г., 255 с., ISBN 978-619-7768-42-8, респ. наличието на приноси в нея. Като **безспорна новост** следва да определи преди всичко предметът на научно изследване на монографията – развитието и трансформацията на демократичните институции и процеси под въздействието на дигиталните технологии. Актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем в научно и научноприложно отношение е всеобщо призната и висока.

Съдържанието е организирано в стройна логически изградена **структура**, включваща Увод, три части и Заключение. Всяка част съдържа отделни глави с подразделения, може да бъдат възприемани и като самостоятелни студии, а всички заедно сглобяват цялостното научно изследване в логически обоснована поредност. Заслужава отбелязване авторският подход при организиране на съдържанието във всяка глава на монографията – първо теоретично и концептуално за същността на изследвания въпрос, после – конкретните проявления, предизвикателства и препоръки. Този подход улеснява съсредоточаване върху концепцията, проектиран върху конкретните прояви и отношението на автора с критични бележки, но и препоръки; сам за себе научният подход представлява **научен принос**.

ПЪРВАТА ЧАСТ „Теоретични основи и концептуална рамка“ съдържа две глави, именувани *Глава първа* „Представителната демокрация в съвременния конституционен ред“ и *Глава втора* „Дигитализацията като обществен и правен феномен“. Това са двата основни компонента, чието разработване създава базата и рамката на изследването, върху които то продължава в дълбочина и детайли. В монографията *представителната демокрация в съвременното конституционно пространство (Глава първа)* се разглежда на широка основа – не само представителните органи, но цялостното устройство на съвременната демократична държава, изградено на базата на народното представителство, върху която функционират институциите на разделените власти, конституционно организирани с цел спазването на правата на гражданите и техните задължения. Широките граници на изследваната представителна демокрация отговаря на широките измерения на втория компонент – *дигитализацията (Глава втора)* като едно от най-значимите явления в съвременния свят, което трансформира фундаментално всички сфери на човешката дейност, в монографията - изследван в контекста на конституционното право. Фокусът е върху технологичните и правни аспекти на дигиталната трансформация в рамките на конституционното право, вкл. и предизвикателствата.

Очертаването на концептуалната рамка, базирано върху конституционноправната теория създава стабилен и ясен фундамент за проучване на конкретните проявления, чрез които дигиталните технологии въздействат върху демократичните институции и процеси; като съдържание и подход представлява **научен принос с иновативна значимост и висока познавателна стойност**. **Значение на принос** има разработката за *дигиталния конституционализъм* като съвременно научно направление, което разглежда прилагането и развитието на конституционни принципи и права в дигиталната среда и адаптира ценностите на съвременния конституционализъм към дигиталното общество.

ВТОРАТА ЧАСТ, именувана „Дигитализация на демократичните институции и процеси“ включва научна разработка на дигиталното въздействие върху изборния процес и върху функциите на трите конституционно разделени власти като конкретни проявления на извършващата се трансформация в съвременния конституционен ред под въздействието на дигиталните технологии. Изложението е подредено в четири глави, по споменатата матрица, приложена във всяка глава. Оправдано Част II започва с *Глава трета „Дигитализация на изборния процес“*. Тази поредност е оправдана, защото изборите, респ. тяхното провеждане и резултат представляващи основата, върху която се изгражда и функционира демократичната държава и нейните институции; после следва изложението за дигитализацията при разделените власти, правата и гражданското участие. *Глава трета* започва със същността на изборите като първичната основа на всяка легитимна власт в демокрацията. Изследването се разполага в рамката на конституционните гаранции за честни и свободни избори в дигитална среда. Фокусът на изследването е върху електронното гласуване и неговите разновидности с подробен анализ и коментар на правната рамка на прилаганото в България машинното гласуване като вид електронно гласуване в контролирана среда. Характер на **научен принос** има изложението, съдържащо хронологично и аналитично описание на етапите в развитието на Програмата за експериментално дистанционно електронно гласуване, намерила правна уредба (макар временна) в §145 от ПЗР на ЗИД на ИзбК (ДВ, бр.39/1916 г.) и отменена с поредното изменение на кодекса през декември 2022 г.; изложението и аналитичният коментар имат **научна стойност като история, но и поуки и база за бъдещи инициативи в областта на изборните технологии**.

Глава четвърта е посветена на *парламентарната дейност и дигитализацията ѝ* под въздействието на новите технологии. Изследването не е ограничено само до законодателната функция, макар че тя като най-важна дава името (Легислатива) на този комплекс от държавни властови дейности, а обхваща всички съдържателно обособени и конституционно възложени функции на националния представителен орган – парламента. Изследват се ди-

гиталните инструменти на законодателната дейност – електронно внасяне на законопроекти и създаваната необходима специализирана техническа инфраструктура и нейното задвижване; компютъризирана система за гласуване в парламента – история на въвеждането и извървяни стъпки към подобряване на нейните характеристики за бързо и точно отразяване на подадения вот; публично достъпния регистър на законопроектите, осигуряващ информация, прозрачност и отчетност на законодателния процес; стенограмите на парламентарните заседания; излъчване в реално време на заседания на Народното събрание и неговите комитети; възможности за дистанционно участие в парламентарната дейност (при пандемия напр.); дигитализацията на парламентарния контрол като значима конституционно предвидена дейност на парламента. След подробното изложение се прави обосновано заключение, че дигитализацията на парламентарната дейност не е самоцел, а средство за постигане на по-ефективна, прозрачна и достъпна представителна демокрация. Изследването в тази Глава четвърта представлява **научен принос в парламентарната теория и практика с висока познавателна стойност, както и научен принос със значима приложност в развитието и усъвършенстването на съвременния парламентаризъм.**

Глава пета в Част II е посветена на **дигитализацията в изпълнителната власт.** Изходната позиция е естеството на изпълнително-разпоредителната функция в този конституционно заложен властови комплекс (Екзекутива) на разделените власти и неговата цифрова трансформация. Фокусът е върху отдавна обсъжданото в публичното пространство електронно управление като процес на използване на информационни и комуникационни технологии от изпълнителната власт (правителство и публична администрация) за обмен на информация, административни услуги, взаимодействие с граждани, бизнес, други институции и т.н. Изложението включва анализ на нормативната рамка на дигитализацията в тази област, на електронни административни услуги и действащата институционална структура и организация (с отделено внимание към правното положение и множество функции на мощния комплекс „Информационно обслужване“) като се прави систематизация и критика към съществуващата структурна картина, аналитично описание на създаването, вкл. изменението на подзаконовите нормативни актове, базирано върху Устройствения Правилник на МС и неговата администрация – подзаконов нормативен акт с висока значимост за нормотворческата дейност в държавата, рядко попадащ във фокуса на научно изследване. Обобщено, изследването в тази част завършва с констатация за предизвикателства пред дигитализацията на изпълнителната власт, но и потенциал за развитие.; правят се *препоръки* за нормативни промени – приемане на Закон за изкуствения интелект и актуализация на Закона за електронно управление, за институционални промени, за инвестиции в технологии и

човешки ресурси. Изследването в тази Глава пета представлява **научен принос с висока степен на приложност и перспективност в рационализиране и повишаване ефективността в държавното управление.**

В Глава шеста „Дигитализация на съдебната власт“ изследването започва със същността и предназначението на „Третата власт“ като разклонение в конституционната схема на разделените власти и особеното място на Съдебната власт като гарант за защитата на правата и свободите на хората, правов ред и справедливо уреждане на обществените отношения. Проследяват се етапите в развитието на дигитализацията на съдебната власт в България като необходимост и императив. Фокусът е върху електронното правосъдие, анализират се неговите основни характеристики: не само компютри и софтуер, а преосмисляне е оптимизация на съдебните процеси с оглед възможности на новите технологии; то има интегративен характер и обединява различни технологични решения в единна система, осигуряваща безпроблемно взаимодействие между участниците в Юдикативата; ориентирано е към потребителя с цел съдебните услуги да са по-достъпни, по-бързи и по-удобни. Обосновава се, че електронното правосъдие не цели да замени човешкия фактор в тази област, а да го подпомага. Очертава се конституционната рамка, в която се разполага електронното правосъдие в България, както и законовата уредба. Особено интересен (за първи път в научно изследване) е анализът на подзаконовата рамка - конкретно Наредба № 5 от 01 юни 2017 г. за организацията и реда за водене, съхраняване и достъп до електронните дела и начина за съхраняване на доказателствата и доказателствените средства по делата, както и вътрешния оборот и съхраняването на друга информация, обработвана от съдебната администрация; Наредба № 4 от 16 март 2017 г. за воденето, съхраняването и достъпа до регистъра на актовете на съдилищата и Наредба № Н-1 от 17.01.2022 г., уреждаща функционирането на Информационната система на съдебното изпълнение в съответствие с европейските стандарти за електронно правосъдие. Разглеждат се гаранциите за справедлив съдебен процес в дигитална среда. Акцентът е върху правото на достъп, дигиталното включване и равенството на възможностите и свързания с тях дигитален разрыв в българското общество. Убедително се аргументира изводът, че дигитализацията в Юдикативата не е просто технологична модернизация, а комплексен процес на оптимизация на съдебните процеси с оглед възможностите на новите технологии. **Разработката в тази глава в цялост представлява научен принос в прилагането на конституционните принципи и законови конструкции в съдебната власт, както и принос с висока приложност към надлежното функциониране на звената в правосъдната система.**

ЧАСТ III „Конституционни предизвикателства и перспективи съдържа две глави. Глава седма „Дигитални права, свободи и задължения“ започва с концепцията за същността на дигиталните права и свободи – адаптация и разширение на признатите основни права и свободи към специфичните условия на дигиталната среда. Прави се конституционноправен анализ в ключови аспекти като се стъпва на действащата българска Конституция, съдържаща редица конструкции и разпоредби, които може да служат като основа за защита на дигиталните права – напр. свободата на мнение и изразяването/разпространяването му чрез слово, звук, изображение или по друг начин и необходимият баланс между свободата на изразяване и отговорността за изказаното; свободата и тайната на кореспонденцията и защитата на лични данни в светлината на дигиталното самоопределяне и идентичност, вкл. т.нар. право на изтриване, и др. В монографията се разглеждат и дигиталните проявления на основните задължения на гражданите – като се има предвид, че основните задължения рядко са предмет на научно изследване аналитичното изложение в тази глава представлява **научен принос с приложен и познавателен характер**. Изложението приключва с извода за потребност от конституционализация на дигиталните права, което би повдигнало нивото на защита на личността в онлайн пространството. Изводът е подкрепен с аргументи и предложения за подходи и пътища, по които да се постига целената конституционализация, вкл. диалог между юристи, ИТспециалисти, политици и гражданско общество, включване на конституционното правосъдие, международна координация, и **представлява научен принос с очертан хоризонт**.

В началото на *Глава осма „Дигитални форми на гражданско участие“* са концептуални бележки – авторът избягва термина „пряка демокрация“ предвид широките граници на вложеното разбиране за “представителна демокрация“ (за което стана дума) и разглежда понятието „гражданско участие“ с повече гъвкавост и широта, от значение при въвеждане и ползване на дигитални форми. На първо място – *електронните петиции* и съотнасянето към действащата в България конституционна уредба относно правото на петиции (чл. 45) с внимание към конституционното измерение на електронните петиции, с необходимо тълкуване относно автентичност, сигурност, електронна идентификация, електронен подпис, прозрачност и др. Второ, на *краудсорсингът в законодателния процес* като иновативна форма за събиране на информация, идеи и предложения от множество външни участници обикновено чрез отворени онлайн платформи и наличните предизвикателства напр. за демократичната му легитимност. Трето, *производството по предложения и сигнали по АПК*, което по своето естество се преценява като особено подходящо за дигитализация, като в рамките на традиционното специализирано правосъдие се въвеждат дигитални форми на

гражданско участие. Внимание и място е отделено и на дигиталните форми, застъпени в *процедурите при Омбудсмана* в неговото конституционно предназначение да се застъпва за правата и свободите на гражданите. В тази Глава осма авторът разглежда различни дигитални форми на гражданско участие с научна добросъвестност, без да се прекрачват границите на конституционноправни анализ. Цялостното изложение има **научен принос с висока познавателна стойност**. Предметният анализ и изложението в цялата Част III оправдават нейното заглавие „Конституционни предизвикателства и перспективи“ и представляват **научен принос с висока приложност и перспективност, с внимателно балансиране между иновация и традиционни демократични начала**.

Като цяло монографията се явява първото у нас научно изследване за дигитализация в конституционното пространство, с което тя заслужава признанието на *първопроходец*, прокарващ пътека към оптимизирането на правотворчеството и правоприлагането чрез дигиталните технологии, без да се отнема от присъщите свойства на правните актове. Представената в конкурса монография свидетелства за високото професионално научно ниво на доц. д-р Христо Паунов и е достойно продължение на трайните му научни занимания, утвърдили го сред най-добрите автори/преподаватели у нас в конституционноправната материя.

2. Статии и студии

2.1. Столицата на България като държавен символ - в сборник „Правото - традиции и перспективи“, Сиела, София, 2018 г., ISBN 978-954-28-2625-5, стр. 376-384. Проследява се в исторически план и се анализира конституционният и законов статут на град София като столица на българската държава, не само като административен център, но държавен символ (чл. 169 КРБ). Съгласно Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА) и Закона за административно-териториалното устройство на Република България (ЗАТУРБ) София е едновременно община и област. Този дуализъм, според автора, създава специфичен модел на управление, който съчетава местното самоуправление с провеждането на държавната политика за развитие на столицата. Авторът акцентира върху празнота в законодателството и прави препоръка *de lege ferenda* – необходимост от приемане на специален *Закон за София*, който да кодифицира разпоредби, разпръснати в различни нормативни актове, тъй като фрагментацията води до преплитане на компетенции между държавни и местни органи.

2.2. Конституционни измерения на българската културна идентичност – в сборник „Право и културни ценности“, ИДП при БАН, София, 2019 г., ISBN 978-954-9583-

37-3, стр. 222-236. Статията съдържа историко-правен анализ на конституционната уредба, свързана с българската културна идентичност, проследявайки нейното развитие от Освобождението до наши дни. Извежда се тезата, че културното наследство и ценности са еманация на културната идентичност на един народ, а тяхното конституционно закрепване е израз на уважение към националната идентичност, по примера на всяка една от четирите български конституции със специфични подходи при регламентация на култура, образование и език. Обобщава, че последователното конституционно нормиране на „културните“ права обогатява националната правна традиция и служи като инструмент за съхраняване на българската културна идентичност. Статията аргументира, че културното наследство е не само ресурс за духовно оцеляване, но и незаменим фактор за устойчиво развитие, социална интеграция и икономически растеж в условията на глобализация.

2.3. 140 години от създаването на Търновската конституция – в сборник „Научни четения, посветени на 140-годишнината от приемането на Търновската конституция“, Сиела, София, 2019 г., ISBN 978-954-28-3043-6, стр. 31-37. Прави се анализ на историческия контекст, в който е създадена Търновската конституция и ключови моменти от работата на Учредителното събрание, свикано в Търново през 1879 г., както и ролята на видни български общественици и интелектуалци в този процес. Изтъкват се демократичните и либерални принципи, залегнали в основата на Търновската конституция, превърнали Търновската конституция в един от най-прогресивните за времето си основни закони в Европа. Проследява се последващото развитие на конституционния ред в България. Авторът изтъква непреходното значение на Търновската конституция като символ на българската държавност и демокрация; аргументира се нейната роля за полагането на основите на модерната парламентарна система в България и за утвърждаването на страната като част от европейското правно и политическо пространство.

2.4. Свободната стопанска инициатива като конституционен принцип – в сборник с доклади от научна конференция “Традиция и развитие на законодателството в сферата на икономиката“, Издателски комплекс – УНСС, София, 2020 г., ISBN 978-619-232-276-2, стр. 89-95. Прави се конституционноправен анализ на един от фундаментните стълбове на съвременната българска икономическа система – принципа на свободната стопанска инициатива (чл. 19 КРБ). Изхожда се от факта, че макар българската Конституция да не съдържа обособена глава, посветена на икономическия ред, в нейния корпус се съдържат редица „стопански разпоредби“, очертаващи рамките на пазарната икономика; централно място сред тях има принципът за свободната стопанска инициатива, който бележи прехода от държавно-централизирано към пазарно стопанство. Анализира се двустранната връзка

между установения конституционен ред и икономическата система - държавата се оттегля от пряка намеса, за да създаде пространство за свободно организиращи се частни субекти, които да оперират в условията на открита конкуренция. Очертани са границите на свободната стопанска инициатива, механизми за реализация и защита, създавайки система от еднакви правни условия за всички участници в стопанския живот, като същевременно позволява на държавата да изпълнява своята регулаторна и коригираща функция. Принципът се разглежда в европейскоправен контекст.

2.5. За потребността от функционирането на институцията „университетски омбудсман“ в България - в сборник „100 години УНСС - 100 години право в УНСС“. Том II „Актуални проблеми на публичното и наказателното право. Актуални проблеми на историческите, икономическите и социалните науки“, Издателски комплекс - УНСС, София, 2021 г., ISBN 978-619-232-438-4, стр. 46-55. В статията аргументирано се защитава необходимостта от въвеждането и развитието на институцията „университетски омбудсман“ в българската академична среда като важен инструмент за защита на правата на членовете на университетската общност и за подобряване на качеството на висшето образование. Прави се исторически и теоретичен преглед на институцията „омбудсман“, проследявайки нейното възникване в Швеция и развитието ѝ в световен мащаб. Анализира се правната уредба, принципите и практическото функциониране на институцията. Авторът аргументира, че институцията на университетския омбудсман не е просто алтернативен механизъм за решаване на спорове, а важен индикатор за демократичното развитие на висшите училища в България. Нейното ефективно функциониране допринася за повишаване на прозрачността, отчетността и качеството на образователните и административните услуги, като по този начин спомага за хармонизирането на българското висше образование с европейските и световните стандарти.

2.6. Изключителната държавна собственост – публичноправни аспекти - в сборник „Имуществените отношения в правото - развитие и перспективи“, УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2021 г., ISBN 978-619-202-672-1, стр. 368-381. Статията представя правен анализ на института на изключителната държавна собственост, като разглежда един от фундаменталните елементи на икономическата система на страната, заложен в нейния основен закон. Авторът систематично изследва публичноправните аспекти на изключителната държавна собственост (чл. 18 от КРБ). Централно място в статията заема дефинирането на изключителната държавна собственост като особена категория публична собственост, чиито обекти са изчерпателно изброени в Конституцията поради тяхната стратегическа важност за обществото и се предлага класификация на тези обекти. Подчертава се

ключовата им характеристика – тяхната неотчуждаемост и държавата - техен единствен възможен и юридически допустим собственик. Предназначението на този специален статут, според автора, е конституционна гаранция за осигуряване на всеобщата полза от тези ресурси и блага. Разглежда се правният режим за стопанисване и управление на обектите – изключителна държавна собственост; анализирани са правните способности, чрез които държавата може да предоставя на трети лица възможността да ги използват – концесията и разрешението; условията и редът за предоставянето им се уреждат със закон, което осигурява най-висока степен на правна защита на обществения интерес.

2.7. Великото Народно събрание като гарант за защита на Конституцията на Република България - сп. *Studia Iuris*, № 2, 2021 г., ISSN 2367-5314, стр.75-82. Статията предлага обстоен преглед на ролята и правомощията на Великото Народно събрание (ВНС), като го позиционира не просто като орган с учредителна власт, а като специален гарант за стабилността и защитата на основния закон. Авторът развива тезата, че усложнената процедура за свикване на ВНС и високите квалифицирани мнозинства, необходими за приемането на неговите актове, не са архаична спънка, а съзнателно заложен от конституционния законодател механизъм за предпазване на основните принципи на държавното устройство. Централно място в изложението заема анализът на двойния режим за ревизия на Конституцията, уреден в Глава девета на основния закон. Разграничават се правомощията на Обикновеното Народно събрание да извършва промени в по-голямата част от конституционните разпоредби и изключителната компетентност на ВНС, запазена за въпроси от фундаментално значение. Авторът обръща специално внимание на тълкувателната практика на Конституционния съд (в частност Решения № 3/2003 г., № 3/2004 г. и № 8/2005 г.), която чрез разширително тълкуване на понятието „форма на държавно управление“ е бетонираля статута на ВНС като единствен орган, легитимиран да реструктурира механизма на държавната власт. С принос към историята и правната традиция е направеният в статията ретроспективен анализ на дебатите в VII-то Велико Народно събрание. Чрез цитиране на стенографски дневници, се разкрива многообразието от идеи и концепции, обсъждани при създаването на действащата Конституция – от предложения за премахване на ВНС и замяната му с утежнени процедури в НС, до различни модели за неговото съставяне. Този исторически прочит позволява на съвременния юрист да разбере по-дълбоко мотивите на конституционния законодател и да оцени актуалността на заложените тогава принципи. Статията не подминава и съвременните гласове, които определят института на ВНС като „излишен“ или „остарял“. В отговор, авторът аргументирано контрира, че премахването на този „самозащитен механизъм“ би отворило врата за лесни и конюнктурни промени в основите на дър-

жавността. Подчертава се, че ВНС изпълнява своята защитна функция дори „задочно“, със самото си съществуване в конституционния модел, придавайки по-голяма стабилност и устойчивост на нормите, чиято промяна е в неговата компетентност.

2.8. *Технологията за конституционни промени в българските конституции от 1947 и 1971 г.* - сп. „Бизнес и право“, № 4, 2021 г., ISSN (print): 2603-3437; ISSN (online): 2603-3445, стр. 5-14. Статията съдържа сравнителен анализ на правната уредба относно процедурите за изменение на основните закони на Народна Република България – Конституцията от 1947 г. и Конституцията от 1971 г. Авторът изследва „технологията“ за конституционни промени, като я поставя в широкия обществено-политически контекст на епохата и проследява нейната еволюция до ключовите събития от края на 1989 г. и приемането на действащата Конституция на Република България. Обобщава се, че и двете „социалистически“ конституции са създадени с цел да бъдат лесно ревизирани от управляващия елит, за да обслужват политическата конюнктура. Обособена част от изследването е анализът на *конституционните промени след 10 ноември 1989 г.* В условията на политически плурализъм и обществен натиск, Националната кръгла маса се превръща във форум за договаряне на мирния преход към демокрация. Статията детайлно проследява измененията в Конституцията от 1971 г., приети от последното комунистическо Народно събрание.

2.9. *За Конституционното право като наука и учебна дисциплина в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“* - сп. *Studia Iuris*, № 2, 2022 г., ISSN 2367-5314, стр.79-89. Статията съдържа задълбочен и панорамен поглед върху развитието на конституционното право като фундаментална научна област и академична дисциплина в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Текстът представлява поглед към историята на юридическото образование в България, като същевременно отдава почит на ключови фигури, допринесли за изграждането на пловдивската конституционноправни школа. Започва с дефиниране на *конституционното право* като водещ отрасъл в националната правна система; подчертава се неговата роля като първата самостоятелна дисциплина, с която се сблъскват студентите по право, което обуславя и нейното ключово значение за формирането на тяхното юридическо мислене. В исторически план, публикацията проследява създаването на Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1992 г. – един от първите в страната след демократичните промени. Специално внимание е отделено на първите години, изграждането на учебния план и привличането на изтъкнати преподаватели. Публикацията е посветена на 75-годишнина на *проф. Емилия Друмева*, която е титуляр на курса по конституционно право от самото основаване на факултета; представя се нейната впечатляваща биография и фундаменталния нау-

чен труд – учебникът „Конституционно право“, който претърпява пет издания и се подготвя за шесто, утвърждавайки се като основно учебно помагало за поколения юристи. В статията се разглежда израстването на *преподавателския състав* по дисциплината, както и иновативните за времето си *методи на преподаване*, вкл. акредитирана *докторска програма по „Конституционно право“*, която е сред малкото в страната и допринася за подготовката на висококвалифицирани специалисти и изследователи в областта.

2.10. Публичноправни аспекти в уредбата на държавния монопол по чл. 18, ал. 4 от Конституцията на Република България - в сборник „Юридически, икономически и исторически аспекти на държавното регулиране върху стопанската дейност“, Издателски комплекс – УНСС, София, 2023 г., ISBN 978-619-232-703-3, стр. 85-92. Статията предлага правен анализ на института на държавния монопол (чл. 18, ал. 4 КРБ), като разглежда неговата същност, обхват и правни последици в контекста на съвременната пазарна икономика. Анализът е фокусиран върху базовата дихотомия в българския конституционен модел – прогласената (чл. 19, ал. 1 и 2 КРБ) свободна стопанска инициатива и изискването за еднакви правни условия за стопанска дейност, и възможността за установяване на държавен монопол (чл. 18, ал.4 КРБ), като изключение от общия принцип на пазарна свобода. Авторът подчертава, че конституционната разпоредба не въвежда задължение, а само създава *правна възможност* за законодателя да установи монопол, когато това е в обществен интерес. Ключов въпрос, разгледан в статията, е обектът на държавния монопол; анализът е подпльтен с практиката на Конституционния съд. Чрез аналитичен прочит на нормативната уредба и съдебната практика, авторът очертава ясно правната рамка на държавния монопол, разграничавайки го от други правни фигури и подчертавайки неговия изключителен и строго регламентиран характер. Трудът е от съществено значение за разбирането на баланса между свободната стопанска инициатива и държавната регулация в името на обществения интерес.

2.11. Относно промяната във формата на държавно управление на Република България - в сборник "Правото в XXI век - предизвикателства и перспективи", Том 2 "Публичноправни науки; Наказателноправни науки; Международноправни науки", Паисий Хилendarски", Пловдив, 2023 г., ISBN 978-619-202-904-3, с. 35-43. Статията представлява задълбочен конституционен анализ на един от фундаменталните въпроси на българския държавен модел – формата на държавно управление и механизмът за нейната промяна. Авторът очертава теоретичните основи на понятието, разглежда неговите специфични измерения в действащата КРБ и представя в детайли сложната процедура, предвидена за изменение на установения конституционен ред. Централно място в изложението заема анализът на действащия български конституционен модел. Характеристиката на България като

„република с парламентарно управление“ (чл. 1, ал. 1 КРБ) не е просто формална декларация, а е израз на цялостна система от принципи, които изграждат една демократична, правова и социална държава - формата на управление като комплексен резултат от взаимодействието на конституционни принципи, норми и конструкции. Приносно значение има детайлното разглеждане на ключовото Решение № 3 от 2003 г. на Конституционния съд, с което съдът дава разширително тълкуване на понятието „форма на държавно управление“. В статията се прави прецизен преглед на процедурата за свикване на ВНС и за изменение на формата на държавно управление, с препоръки за усъвършенстване. Прави се извод, че сложната и утежнена процедура за промяна на формата на държавно управление служи като гаранция за стабилността на държавния модел и предпазва основните характеристики на парламентарната република от конюнктурни промени, продиктувани от моментни политически мнозинства.

2.12. Правни предизвикателства при приемането на промени в Конституцията на Република България - в сборник „Предизвикателства пред правното регулиране в България“, Издателски комплекс - УНСС, София, 2024 г., ISBN 978-619-232-848-1, с. 41-54. Статията предлага правно-теоретичен и практически анализ на процедурата за изменение и допълнение на българската Конституция, извършвана от обикновено Народно събрание; разглежда я като „жива материя“, която трябва да еволюира в съответствие с общественно-политическите реалности, но при отстояване стабилност и предвидимост на основния закон. Анализират се отделните ключови компоненти на процедурата, придружавани с препоръки за бъдещо усъвършенстване на нормативната уредба (*de lege ferenda*). Насочени са към преодоляване на идентифицираните празноти и повишаване на правната сигурност при изменение на основния закон.

2.13. Малолетните и непълнолетните в българските конституционноправни норми - сп. *Studia Iuris*, 2024, №2, ISSN 2367-5314, с. 7-16. Статията предлага сравнителен преглед на еволюцията в конституционната закрила на децата в България. Материалът проследява развитието на конституционноправните норми, касаещи децата, през ключови периоди в българската история, като анализира уредбата във всяка една от четирите конституции. Прави се изводът, че макар действащата българска правна рамка да съответства на съвременните международни стандарти за защита правата на детето, продължават да съществуват предизвикателства. Те са свързани предимно с ефективното прилагане на законите мерки, недостатъчното финансиране на социални програми и нуждата от по-добра координация между институциите. Статията отправя препоръки за усъвършенстване на за-

конодателството, особено в посока превенция на насилието и експлоатацията, и засилване на социалната подкрепа за деца в риск.

Оценката на представените 13 публикации и научните приноси в тях: свидетелстват за широкия периметър на научните професионални интереси на Христо Паунов в конституционното пространство – преди всичко Конституциите на България и редът за тяхното изменение през различни исторически периоди и контекст, Великото Народно събрание, държавните символи като част от същността на държавата, конституционните принципи в икономиката и др., както и за дълбочината и прецизността на научния анализ и синтез. Всички представени в конкурса публикации потвърждават положителната оценка, обоснована по-горе при рецензирането на хабилитационния труд.

III. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от Христо Йорданов Паунов отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът в конкурса е представил значителен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и академичната длъжност „доцент“.

В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и в научни сборници. Теоретичните му разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация е на високо ниво.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни, научноприложни и приложни приноси убедено давам своята положителна оценка и предлагам на уважаемото научно жури да гласува положително, като предложи на Факултетния съвет на Юридическия факултет да избере доц. д-р Христо Йорданов Паунов за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по област

на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.6. Право (Конституционно право).

8 февруари 2026 г.

Рецензент: .....

Проф. д-р Емилия Друмева